

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/7/7/97

NIEPŁACENIE PODATKÓW FORMĄ NIEPOŚLUSZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

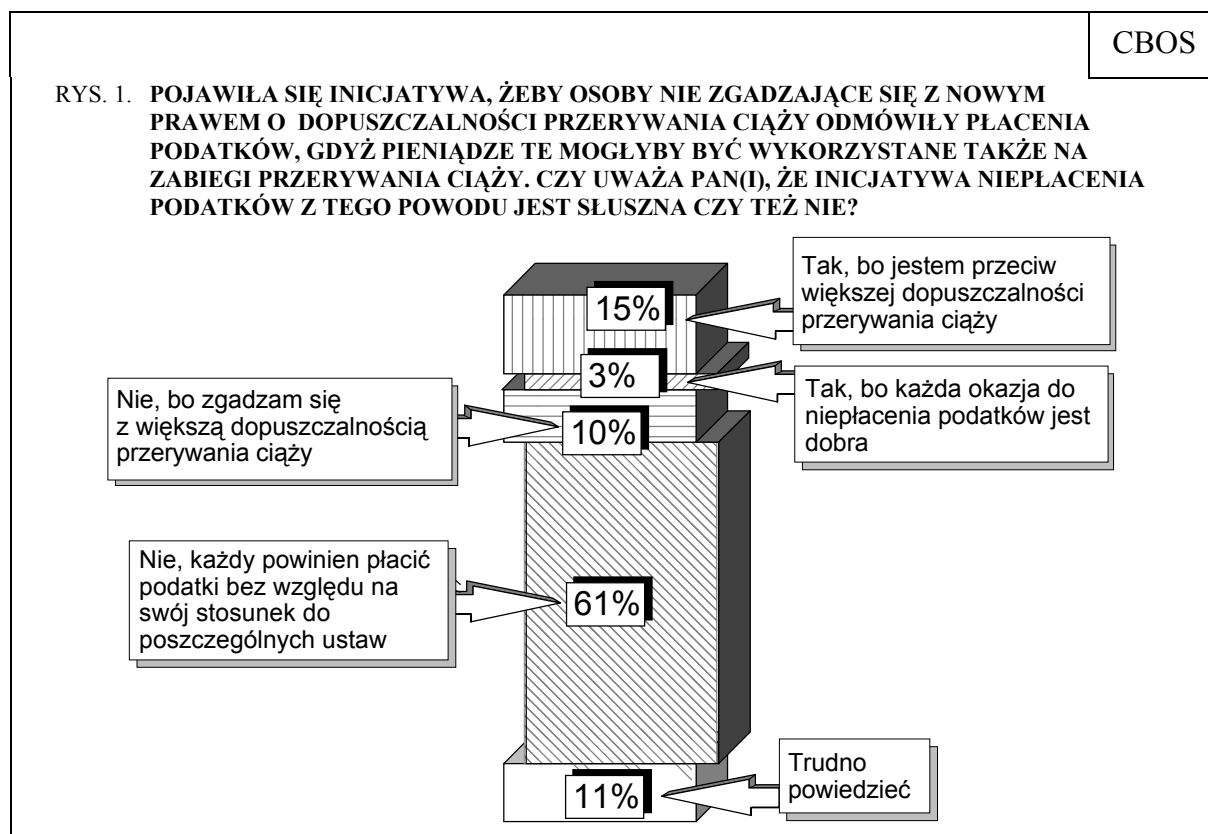
W związku z nowelizacją ustawy antyaborcyjnej Marian Krzaklewski zgłosił propozycję zorganizowania akcji nieposłuszeństwa obywatelskiego, która miałaby polegać na niepłaceniu podatków, gdyż z tych środków będzie się finansować wykonywanie zabiegów przerywania ciąży w placówkach publicznej służby zdrowia. Według jego opinii pozostaje to w sprzeczności z podstawową w demokracji zasadą wolności sumienia, *de facto* bowiem zmusza obywateli do współfinansowania działalności sprzecznej z akceptowanym przez nich systemem wartości.

Negatywne stanowisko wobec tego pomysłu wyraził m.in. rzecznik praw obywatelskich stwierdzając, iż nie zna przypadków z innych krajów, w których jako usprawiedliwioną formę nieposłuszeństwa obywatelskiego uznawano by uchylanie się obywateli od obowiązku płacenia podatków. Ponadto wysuwano zarzut, iż pomysł ten nie jest zgodny z ideą nieposłuszeństwa obywatelskiego, które w założeniu jest kontestacją sfery obowiązującego prawa, natomiast nie jest wymierzone w samą instytucję państwa. Nieposłuszeństwo polega na świadomym złamaniu przez jednostkę konkretnych przepisów, ale jednocześnie oznacza podporządkowanie się wszystkim przewidzianym prawem i egzekwowanym przez państwo konsekwencjom tego czynu, w celu wykazania moralnej niesłuszności obowiązującego prawa. Niepłacenie podatków godzi natomiast w podstawy funkcjonowania państwa. Stworzenie takiego precedensu oznaczałoby możliwość odmowy płacenia podatków przez inne osoby, nie akceptujące niektórych wydatków budżetowych jako sprzecznych z wyznawanym przez nie systemem wartości (np. pacyfistów), a w sumie - paraliż państwa.

Jak odnosi się do tej idei nieposłuszeństwa obywatelskiego polskie społeczeństwo? Czy w ocenie Polaków można odmówić płacenia podatków w proteście przeciw ustawie dopuszczającej przerywanie ciąży? Jak liczna rzesza obywateli gotowa byłaby czynnie poprzeć taki protest¹?

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (79) przeprowadzono w dniach 12-17 grudnia ‘96 na 1115-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Zdecydowana większość ankietowanych opowiedziała się przeciw akcji obywatelskiego nieposłuszeństwa mającej polegać na wstrzymaniu się z płaceniem podatków, przy czym tylko niewielka grupa (10%) odrzuca tę inicjatywę ze względów ideologicznych, czyli nie popiera jej, ponieważ uważa liberalizację ustawy o dopuszczalności przerywania ciąży za słuszną. Prawie dwie trzecie (61%) respondentów nie akceptuje tego rodzaju formy protestu, gdyż, ich zdaniem, każdy powinien płacić podatki - niezależnie od tego, jaki jest jego stosunek do poszczególnych ustaw uchwalonych przez demokratycznie wybrane organy przedstawicielskie. Za ledwie co siódmy badany popiera ideę niepłacenia podatków w proteście przeciw liberalizacji ustawy antyaborcyjnej. Odwołując się do wyników wcześniejszego badania można stwierdzić, że protest ten spotkałby się z akceptacją tylko niespełna połowy tych, którzy zadeklarowali się jako przeciwnicy znowelizowanej ustawy o dopuszczalności przerywania ciąży (33% - w listopadzie '96).

Akcję nieposłuszeństwa obywatelskiego, mającą polegać na niepłaceniu podatków, najczęściej popierają rolnicy, mieszkańcy wsi, osoby gorzej wykształcone, często biorące udział w praktykach religijnych oraz deklarujące prawicowe poglądy polityczne. Natomiast

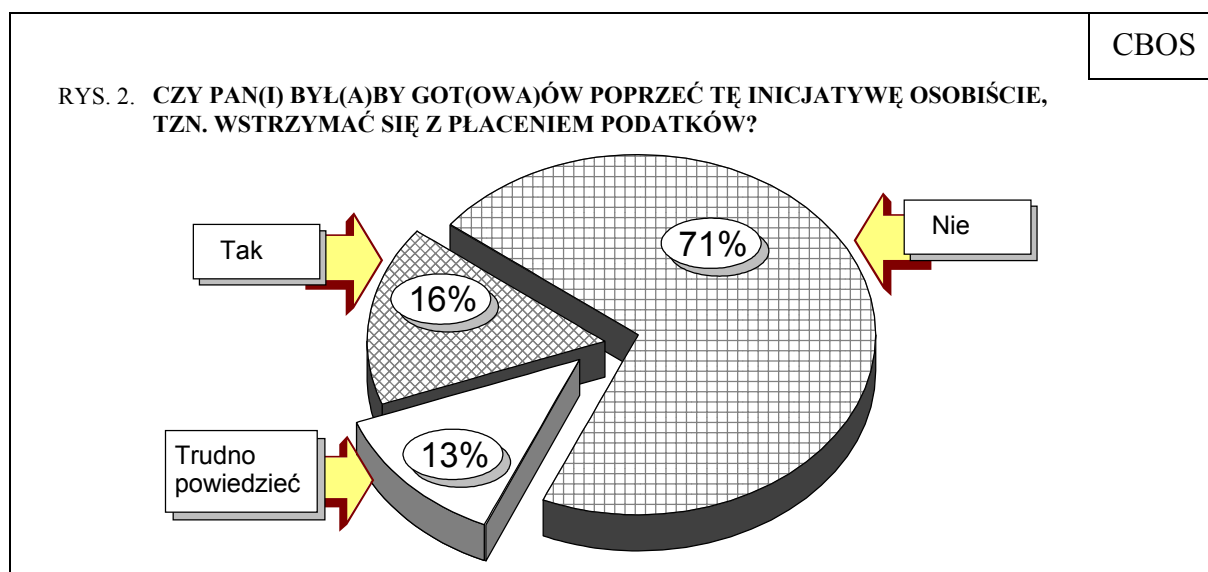
o konieczności płacenia podatków bez względu na stosunek do poszczególnych ustaw najczęściej przekonani są prywatni przedsiębiorcy, kadra kierownicza i inteligencja oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla. Teza ta jest akceptowana tym częściej, im wyższe wykształcenie respondentów. Częściej popierają ją osoby o poglądach lewicowych niż prawicowych czy centrowych.

Akcję proponowaną przez Mariana Krzaklewskiego uznaje za niesłuszną co najmniej połowa elektoratów wszystkich ugrupowań politycznych. Najbardziej wątpią w jej słusność zwolennicy SLD i UW - ponad trzy czwarte z nich uważa, że podatki należy płacić w każdych okolicznościach. Wprawdzie w elektoracie AW „S” pomysł niepłacenia podatków w proteście przeciw nowelizacji ustawy o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży cieszy się stosunkowo największym poparciem (34% wskazań), jednak ponad połowa sympatyków tego ugrupowania jest mu przeciwna sądząc, że płacenie podatków nie należy do tej kategorii spraw, które można by używać jako narzędzia obywatelskiego nieposłuszeństwa.

Tabela 1 w procentach

Czy uważa Pan(i), że inicjatywa ta jest słuszną czy też nie?	Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych					
	AW „S”	PSL	ROP	UP	UW	SLD
Tak, bo jestem przeciw większej dopuszczalności przerywania ciąży	34	13	10	10	15	5
Tak, bo każda okazja do niepłacenia podatków jest dobra	2	5	-	-	2	2
Nie, bo zgadzam się z większą dopuszczalnością przerywania ciąży	3	20	23	5	4	12
Nie, każdy powinien płacić podatki bez względu na swój stosunek do poszczególnych ustaw	54	50	58	69	75	78
Trudno powiedzieć	7	11	10	16	3	3

Prawie trzy czwarte (71%) badanych deklaruje, że nie wzięłoby udziału w tego rodzaju proteście. Zamiar wstrzymania się z płaceniem podatków - w odpowiedzi na wezwanie „Solidarności” - zgłasza tylko co szósty ankietowany.

W akcję niepłacenia podatków jako formę protestu przeciw nowelizacji ustawy o aborcji nie zaangażowałyby się zdecydowana większość badanych z wykształceniem średnim (80%) i wyższym (84%), mieszkańców w największych miast - ponad 101 i 501 tys. ludności (81-82%), respondentów osiągających najwyższe dochody (84%), deklarujących lewicowe poglądy polityczne (88%). Wśród grup społeczno-zawodowych najrzadziej tego rodzaju sprzeciw poparliby przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz prywatni przedsiębiorcy.

Poparcie dla tego rodzaju akcji nieco częściej niż pozostali zgłaszają natomiast osoby młode (do 24 roku życia), mieszkające w małych miastach, z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Spośród grup społeczno-zawodowych najchętniej wzięliby w niej udział robotnicy wykwalifikowani oraz osoby bezrobotne. Uczestnictwo w tego rodzaju proteście częściej deklarują badani o poglądach prawicowych niż lewicowych czy centrowych.

Tego rodzaju akcja wzbudziłaby żywszy odzew w elektoratach AW „S” i ROP, choć większość ich zwolenników raczej by ją zignorowała. Najwięcej przeciwników tej akcji byłoby wśród potencjalnych wyborców SLD i UW.

Tabela 2

w procentach

Czy Pan(i) był(a)by gotów(owa) poprzeć tę inicjatywę osobiście, tzn. wstrzymać się z płaceniem podatków?	Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych					
	AW „S”	ROP	UP	UW	PSL	SLD
Tak	28	24	16	11	8	9
Nie	59	69	73	84	74	86
Trudno powiedzieć	13	7	11	5	18	5

★

★

★

Wydaje się, że propozycja wstrzymania się od płacenia podatków w proteście przeciw nowelizacji ustawy o aborcji nie jest zbyt udaną inicjatywą. Większość Polaków raczej nie poparłaby tego rodzaju akcji. Nie wypowiedając się na temat słuszności samego protestu można sądzić, że niezbyt trafnie zostało dobrane jego narzędzie - płacenie podatków jest, w opinii większości badanych obywatelskim obowiązkiem, niezależnie od akceptacji sejmowych ustaw i ich zgodności z wyznawanymi wartościami.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Pojawiła się inicjatywa, żeby osoby nie zgadzające się z nowym prawem o dopuszczalności przerywania ciąży odmówiły płacenia podatków, gdyż pieniądze te mogłyby być wykorzystane także na zabiegi przerywania ciąży. Czy uważa Pan(i), że inicjatywa niepłacenia podatków z tego powodu jest słuszna czy też nie? 1 - Tak, bo jestem przeciw większej dopuszczalności przerywania ciąży; 2 - Tak, bo każda okazja do niepłacenia podatków jest dobra; 3 - Nie, bo zgadzam się z większą dopuszczalnością przerywania ciąży; 4 - Nie, każdy powinien płacić podatki bez względu na swój stosunek do poszczególnych ustaw

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	3	11	61	11	1115
Płeć						
Mężczyźni	17	3	9	62	9	528
Kobiety	14	2	12	59	13	587
Wiek						
do 24 lat	18	6	12	56	8	154
25-34	18	3	13	62	5	197
35-44	13	2	12	66	7	256
45-54	13	1	12	64	9	171
55-64	13	3	9	56	19	156
65 lat i więcej	17	0	5	56	22	181
Miejsce zamieszkania						
Wieś	22	2	13	46	16	415
Miasto do 20 tys.	12	2	9	65	12	133
od 21 do 100 tys.	10	3	8	67	11	225
101-500 tys.	10	3	7	73	8	215
501 tys. i więcej mieszk.	14	1	13	69	3	127
Region						
Północny	7	0	14	68	10	120
Zachodni	11	0	13	66	10	100
Środkowozachodni	10	4	6	69	11	166
Środkowy	19	3	17	54	7	220
Wschodni	25	3	6	48	18	131
Południowo-wschodni	26	2	10	48	14	178
Południowo-zachodni	6	4	8	72	10	200
Wykształcenie						
Podstawowe	20	3	11	44	21	333
Zasadnicze zawodowe	15	4	11	60	10	293
Średnie	12	2	9	71	7	381
Wyższe	11	1	12	74	2	108
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	12	0	7	78	2	81
Prac. umysł. niż. szczebla	9	1	11	72	6	126
Pracownicy fiz. - umysł.	14	4	13	66	3	77
Robotnicy wykwalifikowani	19	3	9	63	6	104
Robotnicy niewykwalifik.	15	1	15	63	5	53
Rolnicy	31	7	21	32	8	72
Prywatni przedsiębiorcy	5	0	7	80	8	45
Bierni zawodowo						
Renciści	20	3	8	52	18	124
Emeryci	10	1	8	60	21	228
Uczniowie i studenci	14	9	15	57	5	58
Bezrobotni	20	3	10	50	17	93
Gospodynie domowe i inni	16	7	10	58	9	51
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	9	2	13	71	5	120
Sektor państwowy	16	2	11	67	5	148
Sektor prywatny	15	1	8	70	6	246
Spółdzielczość	11	6	0	77	6	17
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	18	5	14	46	18	163
151 - 225	21	4	12	54	9	155
226 - 325	14	3	10	63	9	232
326 - 425	12	2	10	64	13	169
Powyżej 426 zł	11	0	9	73	6	300
Ocena własnych war. mater.						
Złe	16	3	12	54	14	281
Średnie	17	2	9	58	14	523
Dobre	11	2	11	71	5	311
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	29	0	5	47	20	57
Raz w tygodniu	18	3	9	57	12	572
Kilka razy w miesiącu	19	6	11	55	9	127
Kilka razy w roku	7	2	16	67	8	233
W ogóle nie uczestniczy	5	2	9	73	12	125
Poglądy polityczne						
Lewica	2	3	12	77	6	189
Centrum	11	3	14	65	7	336
Prawica	27	2	7	55	9	342
Trudno powiedzieć	15	2	10	48	25	246

Tabela 2. Czy Pan(i) był(a)by got(owa)ów poprzeć tę inicjatywę osobiście, tzn. wstrzymać się z płaceniem podatków?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	16	71	13	1113
Płeć				
Mężczyźni	18	73	9	528
Kobiety	15	69	16	585
Wiek				
do 24 lat	23	67	10	152
25-34	20	69	11	197
35-44	13	78	10	256
45-54	20	73	7	171
55-64	15	67	18	156
65 lat i więcej	9	66	24	181
Miejsce zamieszkania				
Wieś	19	63	18	414
Miasto do 20 tys.	22	62	17	133
od 21 do 100 tys.	15	73	12	225
101-500 tys.	13	81	6	215
501 tys. i więcej mieszk.	12	82	7	127
Region				
Północny	12	76	12	120
Zachodni	14	78	7	100
Środkowo-zachodni	12	75	13	166
Środkowy	18	72	11	220
Wschodni	25	55	20	131
Południowo-wschodni	22	62	16	176
Południowo-zachodni	11	76	13	200
Wysztalcenie				
Podstawowe	18	57	25	333
Zasadnicze zawodowe	21	69	11	293
Średnie	13	80	8	379
Wyższe	13	84	3	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	11	87	2	81
Prac. umysł. niż. szczebla	10	86	5	126
Pracownicy fiz. - umysł.	16	78	6	77
Robotnicy wykwalifikowani	27	64	9	104
Robotnicy niewykwalifik.	20	70	10	53
Rolnicy	17	71	12	72
Prywatni przedsiębiorcy	10	85	5	45
Bierni zawodowo				
Renciści	20	57	23	124
Emeryci	9	70	21	228
Uczniowie i studenci	22	65	13	56
Bezrobotni	23	58	19	93
Gospodynie domowe i inni	26	60	14	51
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	11	84	5	120
Sektor państwowy	15	80	5	148
Sektor prywatny	19	73	7	246
Spółdzielczość	11	89	0	17
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	17	60	23	163
151 - 225	27	60	13	155
226 - 325	18	74	8	230
326 - 425	14	68	17	169
Powyżej 426 zł	9	84	7	300
Ocena własnych war. mater.				
Złe	22	64	14	281
Średnie	14	69	17	523
Dobre	15	79	6	309
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	45	23	57
Raz w tygodniu	18	67	15	570
Kilka razy w miesiącu	20	73	7	127
Kilka razy w roku	11	79	9	233
W ogóle nie uczestniczy	8	79	13	125
Poglądy polityczne				
Lewica	6	88	6	189
Centrum	12	78	10	336
Prawica	27	63	10	342
Trudno powiedzieć	15	58	27	244